

Devadesátník Miroslav Grepl

Jakkoliv se to zdá neuvěřitelné, dne 14. dubna letošního roku oslavil devadesáté narozeniny emeritní profesor Filozofické fakulty Masarykovy univerzity PhDr. Miroslav Grepl, CSc. Rodák z hanáckého Hrochova získal středoškolské vzdělání na českobudějovickém reálném gymnáziu, kde se mimo jiné intenzivně zajímal o národní literatury Slovanů. V důsledku tohoto zájmu se pak v roce 1949 zapsal ke studiu české a ruské filologie na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity. Mezi jeho učitele patřili soudobí přední specialisté oboru – bohemista Adolf Kellner, indoeuropeista Václav Machek, paleoslovenista Josef Kurz, rusista Bořivoj Novák či bohemista a slavista František Trávníček. Po úspěšném absolvování v roce 1953 se stal jedním z prvních interních aspirantů Františka Trávníčka a začal zpracovávat kandidátskou disertaci, která cílila na rozbor gramatické stavby prozaického díla Josefa Kajetána Tyla z třicátých a čtyřicátých let devatenáctého století. Na jejím základě pak v roce 1959 obhájil oba doktorské tituly. Po úspěšném zakončení postgraduálního studia zůstal zaměstnancem katedry a začal se připravovat k habilitaci spisem ze synchronní jazykovědy, v němž vyšetřil módy a formy vyjadřování emocionality ve struktuře výpovědi. Habilitační práci úspěšně obhájil a počátkem roku 1966 byl jmenován docentem českého jazyka. Uvedená studie pak o rok později vyšla knižně pod názvem *Emocionálně motivované aktualizace v syntaktické struktuře výpovědi*. Titul profesora mu byl přiznán těsně po Sametové revoluci, titul DrSc., pro jehož získání splnil všechny požadavky, ale vinou mimovědeckých okolností mu udělen nebyl, se již po nástupu nových poměrů nesnažil obhájit.

Miroslav Grepl se na počátku své kariéry orientoval na zkoumání obrozenecké morfosyntaxe a jazykové normy. Na materiálu Tylových próz probádal sémantiku spojek *an* a *však ale*, distribuci staršího předmětového genitivu v kontrastu s novějším akuzativem či proměny slovosledu, v globálním pohledu se pak zaměřil na stylovou diferenciaci obrozeneckých spojek a jednotlivé stupně vývoje spisovného jazyka první poloviny devatenáctého století. Cenné jsou také jeho poznatky o silném vlivu polštiny a ruštiny na syntaktickou stavbu češtinu, podložené bohatým materiálem.

Jubilantův celoživotní zájem o literaturu měl pak za následek, že parciálně zasahoval také do textologie. Spolu s literárním teoretikem a historikem Karlem Palasem připravili kritické vydání několika kanonických děl české literatury, např. *Lišky Bystroušky* od Rudolfa Těsnohlídka nebo *Pohádky máje* Viléma Mrštíka.

Největší díl práce Miroslav Grepl vykonal v oblasti synchronní syntaxe. Spolu s Jaroslavem Bauerem participoval na proslulých brněnských syntaktických symposiích *Otázky slovenské syntaxe*, konaných mezi lety 1961 a 1976, a po Bauerově smrti se stal jejich hlavní hybnou

silou. Se stejným spoluautorem pak sepsal ve své době novátorsky pojatou, dnes klasickou publikaci *Skladba spisovné češtiny*. Ta poprvé vyšla v roce 1964 a snažila se ve svém výkladu propojit výsledky nejnovějších vědeckých observací se školsky pojatým a kondenzovaným výkladem skladby v *České mluvnici* Bohuslava Havránka a Aloise Jedličky. Od tří soudobých syntaktických popisů se od počátků zásadně lišila – deskripci novočeské skladby Františka Trávnička, podanou v druhém díle jeho *Mluvnice spisovné češtiny*, předčila použitím vědecké metodologie a přehledností, oproti práci Vladimíra Šmilauera *Novočeská skladba* tolik neakcentovala formalizaci a zabývala se i funkcí synsémantik a na rozdíl od knihy Františka Kopečného *Základy české skladby*, která byla původně koncipována jako komentář k dvěma uvedeným publikacím, neobsahovala výklady historické a kontrastivní. *Skladba spisovné češtiny* se stala oblíbenou a vyhledávanou syntaktickou příručkou a do roku 1980 se dočkala celkem šesti vydání. Potřeba aktualizovat výklad v souladu s nejnovějšími podněty tehdejší moderní lingvistiky přivedla Miroslava Grepla k šťastnému rozhodnutí nahradit svého zesnulého kolegu svým nejvýraznějším žákem a mladším kolegou Petrem Karlíkem. Autorský tandem, který již v roce 1983 přetavil svůj potenciál v úspěšnou a originální monografii o deagentizaci a dekauzativizaci *Gramatické prostředky hierarchizace sémantické struktury věty*, přinesl pod původním názvem osobitý syntaktický popis rozšířený o pohled pragmatický. Publikace byla navíc zpracována v duchu Greplova postulátu konstruovat gramatiku od výrazu k významu a zase zpět k výrazu. Zájem o periferní a často nespisovné syntaktické jevy měl za následek, že při jejím posledním vydání (1998) vypustili autoři z názvu atribut *spisovná*.

Nezanedbatelné místo mezi vědeckými aktivitami Miroslava Grepla zaujímá jeho funkce vědeckého sekretáře Mezinárodní komise pro studium gramatické stavby slovanských jazyků při Mezinárodním komitétu slavistů. Z jejího titulu se účastnil diskusí o gramatickém popisu jednotlivých slovanských jazyků a díky tomu nejen čerpal poznatky o nejnovějších způsobech syntaktického bádání, ale také navázal mnohá pevná přátelství a ostatní mezilidské vztahy. Logicky se pak stal členem autorského kolektivu, který zpracoval koncepci české akademické mluvnice. Koncepce vyšla pod názvem *Teoretické základy synchronní mluvnice spisovné češtiny* (1975) a jejími spolutvárci byli František Daneš, Karel Hausenblas, Zdeněk Hlavsa, Miroslav Komárek, Jan Kořenský a Roman Mrázek. O dvanáct let později vznikl na jejím základě třetí svazek *Mluvnice češtiny* s podtitulem *Skladba*, jež Miroslav Grepl korigoval a do něhož zpracoval výklady o modalitě, komunikativní funkci výpovědi a společně s Petrem Karlíkem i kapitolu o hierarchizaci propozice. S Petrem Karlíkem a Markem Neku-lou pak také sepsali příslušné syntaktické výklady pro brněnskou *Příruční mluvnici češtiny* (1995). Opodál nezůstal ani při tvorbě dalšího zásadního projektu české bohemistiky – *Encyklopedického slovníku češtiny* (2002).

Greplovy ojedinělé návrhy aktualizovat a rozvolnit jazykovou normu, fragmentárně představené na různých konferencích či na neformálních setkáních, se jeví jako příliš geniální pro tento svět a na všeobecné uznání ze strany širší odborné veřejnosti zatím čekají. Přejeme Miroslavu Greplovu i do dalších let pevné zdraví a bystrou mysl a těšíme se na jeho další příspěvky vedoucí k lepšímu poznání českého jazyka.

Petr Malčík

Czech Language Institute of the CAS, v. v. i.

Veveří 97, 602 00 Brno

Czech Republic

petrmalcik@yahoo.com

67 / 2019 / 1

KRONIKA - ANNIVERSARIES

Toto dílo lze užít v souladu s licenčními podmínkami Creative Commons BY-NC-ND 4.0 International (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode>). Uvedené se nevztahuje na díla či prvky (např. obrazovou či fotografickou dokumentaci), které jsou v díle užity na základě smluvní licence nebo výjimky či omezení příslušných práv.